

ETYMA

50. Gr. ἄγνος

(fem., at. masc.) „vitex agnus castus“ je doseđaj nerazložen, cf. Frisk, Gr. EW. 13.

Ker je beseda sinonim z λόγος (cf. Suidas ἄγνος· φυτόν, ὄν καὶ λόγον καλοῦσι) in zadnji izvira od znanega ievr. korena **leug-* „upogibati“ (cf. Boisacq 589), pri čemer moramo misliti na znano rabo vrbovih šib za pletenje košev i. dr., smemo tudi za ἄγνος domnevati podoben izvor: Ako je v začetku izpadel F-, dobimo praobliko **uag-no-s* in beseda spada k znanemu korenu **uag-* „upogibati“ v sti. *vāngati* „geht, hinkt“, stvnem. *wankōn*, lat. *vagus* itd. (nadaljnji material glej pri Hofmannu, LEW. II 726 sq.). Formalno je z grško besedo identična keltska skupina, ki jo citira Fick—Stokes, Idg. Wb. (4. Aufl.) II 260: stír. *fān* „schräg, abschüssig; Abhang“ in kimr. *gwaen* „Feld, Wiese“; kelt. praoblika je **vagno* z ā ali ä.

Grška beseda je torej bila prvotno adjektiv in je pomenila „upogljiv“, kot substantiv najprej „upogljiva šiba“, nato v kolektivni rabi „drevo, ki ima take šibe“.

51. ἄπτω

„pritrđim, privežem“, med. „dotaknem se, dosežem“ ima za koren ἄπ-, kot kaže ἀπή „dotik“ itd. Dosedanji poskusi razlage so brezuspešni: Boisacq 72 in 1097, Frisk, Gr. EW. 126 sq.

Ako *h-* izvira iz ievr. **j-*, — kar je povsem umljivo — se ponuja za primerjavo sam od sebe iranski glagol, ohranjen v n. perz. *yābam*, inf. *yāftan* „erlangen, erreichen, erfinden“ = pāz. *a-yāftan*; dalje v oset. *ba-yāfun*, *ba-yāfin* „einholen, erreichen“, deblo je **yāp-* ali **yābh-* za perzijske oblike, **yāph-* zā osetske, gl. Horn, Npers. Etym. 251 in (s popravki) Hübschmann, Pers. St. 107. Pomen se popolnoma ujema z grškim.

Zaradi grškega *-ph-* moramo izhajati od ene od praoblik z aspirato. Osetski **-ph-* je lahko samo varianta (brez dvoma ekspresivnega značaja) normalnega **-bh-*, tako da tudi v našem primeru smemo postaviti ievr. osnovo **jābh-* „grabiti, segati, dotikati se“.

V tem primeru smemo razširiti sorodstvo na ievr. koren **eibh-*, **jebh-* „futuere“ (sti. *yābhati*, rus. *jebú* itd.); praobliko

tega je seveda treba korigirati v **jabh-*, **ibh-*; pri tem kaže gr. ὄφω preverb **o-* v pomenu „s, skupaj“, cf. Schwyzer, Gr. Gr. I 722 op. 1. Na poti k tej zvezi je bil tudi že Brugmann, IF. 29, 238 op. Prvotni pomen tega ievr. korena je bil potem „objemati“ ali „zgrabiiti“ v seksualnem smislu, kot n. pr. hetit. *ep-* „vzeti“ v pomenu „spolno občevati“, lat. *amplexus* (Ovid. i. dr.), *comprimere* itd.

52. ἀναβέβρυχε

„gushes“ or „bubbles up“ v Il. 17, 54 (Eust. 1095, 6)¹) ne spada, kot hoče Liddell—Scott s. v., k *βρόχω, temveč je očitno soroden z ievr. korenem **bru-* „pridreti, privreti na dan“, ki sem ga obširno obravnaval v ZA IV, str. 148—153. Glagol izvira od neke sicer v grščini nezabeležene podaljšave z **-gh-* (**bru-gh-*); v pomenu cf. poleg grškega glagola βρούειν tudi slovansko skupino *brujá* „deroč tok“, *bryzgati* i. dr.

53. βλαϊστός

„bent, distorted“ je v glavnem v rabi pri medicinskih piscih v pomenu „splay-footed“ oz. „bandy“, ima pa splošnejši pomen ohranjen v zvezi s κιστός kot „twisted, crooked“ oziroma s τρίχες pomeni njega abstraktum βλαϊστότης „curliness“.

Prvotni pomen je brez dvoma „zakrivljen“; beseda potemtakem spada po svojem *a*-jevskem vokalizmu v vrsto izrazov, ki označujejo nekaj nevsakdanjega ali nenormalnega, zlasti telesne napake, cf. de Saussure, Festschr. Thomsen 202 ss. in Specht, Urspr. d. idg. Dekl. passim. Sufiks *-so-* je znan v grščini od quasi-sinonimov γαστός, γαρψός, καρψός in se je njega *-s* ohranil analogično tudi v intervokalni legi pri γαστός in pri naši besedi. Po tej analizi je razvidno, da je korenski del *blai-*; toda dosedanji poskusi ga niso mogli etimološko pojasniti, cf. Boisacq 121 in Walde—Hofmann, LEW. I 108.

Pomensko odgovarja primerjava ievr. korena **bal-* „wirbeln, sich drehen“ pri Pokornyju, Idg.-EW. 93 v sti. *bal-bal-iti* „wirbelt“ (vom Rauche), *bulváś* „schief“, gr. (južna Italija) βάλλιζω „tanze“ in lat. *ballāre*.

Grška tvorba βλαϊστός gre na *i*-jevski podaljšek tega korena: **bl-ei-* (*a*-jevski vokal je izraz posebnega občutja, gl. zg.) in se v tem nekoliko približuje sti. glagolu *balbali-ti*. Se bolj pa odgovarja germanska skupina:

a) ags. *plegian*, *plagian* etc. „sich bewegen, üben, beschäftigen; spielen, tanzen, fechten; klatschen, verspotten“, z vrsto izpeljank, n. angl. *plaw* in *play*. Običajno stavljajo to skupino k germanskim izvedenkam korena **blek-* „tolči“, n. pr. v nem.

¹) Zenodot ἀναβέβροχεν. -v- izpričuje tudi Hesych. ἀναβέβροχεν = ἀναβάλλει, ἀναπηδαί, ἀναβλόζει, ἀναβρῆσι.

pflegel etc. „Flegel“ itd. Toda po Francku, KZ. 37, 132—134 spada k ags. glagolu srnizoz. *pleien* „spielen, tanzen“ in to kaže na pragermansko **plajjan* v pomenu „hitro se premikati, plesati (> igrati se)²⁾“. V teh pomenih moramo torej izločiti tudi odgovarjajoče anglosaške oblike; v že precej zgodnji dobi pa je nastala glasovna in formalna pomešava treh etimološko različnih skupin: a) **plajjan*, ki očitno spada k našemu korenu kot predstavnik *o*-jevske stopnje **bloi-*; b) izrazi, izpeljani od pragerm. **pleg-*, **plag-* „tolči“. Pomenska zveza je bila dana brez težav zaradi takih fraz kot ags. *plegian mid handum* „applaudieren“, ali v zvezi z instrumenti; dalje v pomenu „tolči“ = „bojevati se“. V takih primerih je pod vplivom latinskega glagola *ludere* (cf. Skeat, Et. dict. of engl. Lg. 457) nastopila zlahka pomenska asociacija z oblikami pod a), ki so zaznamovale „hitro premikanje“ kot tako, ker je to premikanje, vsaj ples, zvezano z dejanskim topotom in udarjanjem; c) **plegan* in njegove izpeljanke v pomenu „skrbeti za kaj, izvrševati“, ki gre verjetno na nek etimološko čisto drug koren **blek-*. — Cf. z drugačno razlago še Falk—Torp, Norw.—dän. EW. 836.

b) Guturalni podaljšek (**bli-g-*) kaže ags. *pliccetan* „spielen“, z norv. *plikka* „beben, sich rühren“, kjer imamo spet pomen „igrati“ razvit kot pri zgoraj obravnavanem *plegian*. Pri tej skupini je seveda možen tudi samostojen nastanek na germanških tleh, ne da bi sploh obstajala etimološka zveza z a).

Grščina nam prinaša še celo vrsto glos, tako v pomenu kot ga kaže naslovna beseda: βάλαρες· οἱ βλαισοί... (Hesych.), βαλοιτήθειρον· παρὰ τὸ διεστραμμένον εἶναι τοὺς πόδας (Id.), pa tudi v pomenu „brljav, škilast“, n. pr. βαλῖα· ὀφθαλμία, καὶ τὸν βάλιον πηρόν (Id.), βλωμοί· στραβοί (Id.) i. dr. Natančnejšo razpravo o vseh teh besedah bom objavil pozneje.

Od *i*-jevske baze pa po vsej verjetnosti izvira beseda za „žabo“, ki jo citirajo leksikografi: βλίκανος (Hesych., EM 201, 42), βλίχας (Hesych.), βλίκαρος (Suid.) in βλίταχος (Hesych.). Pri vseh teh izrazih gre za oznako živali, ki „skače, se hitro premika“, kakor gre nemško *Frosch* na ievr. **preu-* „skakati“; možno pa je seveda, da je po sredi še ožji pomenski most: Suidas namreč citira βλαισοπόδης· βάτραχος.

54. λευγαλέα·

διάβροχος, οὕτω Σοφοκλῆς Photius, λευγαλέον· τὸ ὑγρόν. παρὰ Σοφοκλεῖ 'μύρω λευγαλέω' Etym. M. s sestavljenko καταλευγαλέα· κάθυγρος, κατεληλημένη (popravljenost v κατηλεμμένη pri Thes. Gr. IV 1125, v καταληλημένη pri Naucku, Trag. Gr. Frg. 300 sq.) pri Hesych. je očitno izpeljan z znanim sufiksom (cf.

²⁾ Cf. Fick—Falk—Torp III (4. Aufl.) 222.

ιμαλέος, ύδαλέος itd.) od korena **leug-*, ki so ga sicer ugotovili v besedah za „močvaro“, n. pr. lit. *liūgnas* „Morast“, ilir. *ἔλος Δούγεον* etc., gl. Pokorny, Idg. EW. 686. Grška beseda prinaša potrdilo, da gre pri celotnem ievr. korenu za oznako „vlažnega“, bodisi „močvirnih tal“ ali „vlažne, blatne mase“, da imamo torej z gotovostjo opraviti z ievr. guturalnim podaljškom znanega **leu-* „blato, močvara“ v lat. *lu-tum* etc. Če je temu tako, mora odpasti večkrat ponavljana in pri Pokornyju l. cit. sprejeta navezava grškega ἡλύγη in λυγαίος na naš **leug-*, ker bi to zahtevalo prvotno barvno oznako, kar za vrača λευγαλέος.

55. λάτραψ.

ὕετός (Hesych.) spada, če je sploh pravilno izpričan, k naši znani grupi besed, izpeljanih iz korena **lā-/lā-* „vlaga, moča“, ki sem jih razložil v ZA III 185 sl., zlasti v gr. λάταξ „usedlina“ in sr. ir. *laith* „pivo, močvirje“, in v ZA IV 148, zlasti v lit. *lāšas* „kaplja“.

Grška beseda izvira potemtakem iz nekega **λάτρο-* in je v labialnem sufiksu brez dvoma pod vplivom skoraj sinonimnega λαίλαψ. „vihar“ in eventualno ζάψ „ζάλη“.

Ljubljana.

B. Čop.

RÉSUMÉ

B. Čop: ETYMA

50° Grec ἄγνος „vitex agnus castus“ appartient à la racine i.-eur. **uig-* „courber, fléchir“ (voir Hofmann, LEW II 726 sq.), représente donc un participe passé **uig-no-s*, identique (à vocalisme près) au celtique **vagno-* dans v. ir. *fān* „schräg, abschüssig“, gall. *gwænn* „Feld, Wiese“. — Pour le sens, cf. le synonyme λγνος, provenant de **leug-* „fléchir“.

51° ἄπτω „ajuster, attacher; moy. toucher“ dérive d'une racine i.-eur. **yabh-* „toucher, saisir“, dont la forme à vocalisme long est conservée à l'iranien: pers. mod. *yāftan*, prés. *yābam* „erreichen, erlangen, erfinden“, ossète *ba-yāfīn*, *ba-yāfun* „erreichen, einholen“. Ce dernier présente un *-ph-* expressif au lieu du *-bh-* plus normal. On ajoutera la racine **yabh-* „futurer“, dont le sens provient de „saisir, toucher“ au sens de la relation sexuelle.

52° ἀναβέβρυχε „gushes or bubbles up“ Eust. 1095, 6 dérive d'un dérivé guttural de la racine **bru-* „jaillir“, étudiée ZA IV 148 sqq.

53° βλαισός „qui a les pieds tournés en dehors“ entre dans le groupe expressif des adjectifs à vocalisme *-a-* et à suffixe *-so-*, comme γασσός, γαιψός, καρψός. La partie radicale *blai-* dérive de la base **bl-*ei-**, déduite de la racine i.-eur. **bal-* „wirbeln, sich drehen“: skr. *balbalīti* „wirbelt“, *bulvās* „schief“ et grec βαλλίζειν „danser“. La même base à l'extension *-ei-* se trouve, à notre avis, dans le v. angl. *plegian* etc. „se mouvoir vite, danser, jouer“; moy. holl. *pleien* „danser, jouer“ démontre

qu'il s'agit d'une racine germanique **plajj-* (Franck, KZ. 37, 132 sqq.). Dans ce groupe, on constatera une contamination phonétique et morphologique de trois groupes tout à fait différents à l'origine: notre **plajj-*, **pleg-/plag-* „frapper“ et **plegan* „soigner“. — D'une extension gutturale, on a déduit v. angl. *plicettan* „jouer“ et norv. *plikka* „beben, sich rühren“. Enfin, on ajoutera grec βλίκανος, βλίχας, βλικαρος, βλίταχος „βάτραχος“ des lexicographes (en tant que „animal qui saute“, cf. allem. *Frosch*).

54° λευγαλέα διάβροχος (Phot.), λευγαλέον τὸ ὕγρον (Etym. M.) avec son composé καταλευγαλέα κάθυγρος, καταληλιμμένη (Hésyche) représente la racine i.-eur. **leug-* „marais, sol aqueux“ dans lit. *liugnas* „marais“, illyr. ελος Δούγσον, etc. On devra constater que l'adjectif grec interdit d'ajouter à cette racine le groupe grec ἠλόγη λυγίος, car le sens de λευγαλέος impose le rapprochement déjà fait de la racine **leu-* „masse humide, fange“, dont le sens exclut une parenté des termes grecs remontants à une expression de la couleur noire.

55° λάτραψι ὑετός (Hésyche) appartient à la racine **lā-/la-*, que nous avons constatée dans lit. *lašas* „Tropfen“, gr. λάταξ „reste de vin“, m. irl. *laith* „bière“, voir ZA III 185 sq. et IV 148. La forme, provenue d'un **lātro-*, a été influencée par λαίλαψ, ζάψ.

ETYMA LATINA

apricus

Ut vox *rubrica* ab adi. *ruber* suffixi *-ico-* ope derivata est, ita *apricus* e voce quadam **apro-* factum esse suspicari licet. Atqui **rubro-* radicem **rudh-* continet. Igitur etiam **apro-* e radice **ap-* fluxisse putandum est. *Apricus* vero is locus appellatur, qui solis *caloribus* expositus est. Quam ob rem **ap-* idem est atque in ὄπ-τός „tostus, assus, coctus“ et in hitt. *happin(a?)*- „offene Flamme (?)“ (Friedrich, Heth. Wb. 54). Vocales vocum *ap(ricus)*: ὄπ(τός) eadem ratione se habent atque in ἄγω: ὄγμος. Vocalis *-a-* hitt. vel ex *-a-* vel ex *-o-* i.-e. nasci potuit.

quaerō

Verbum ex radicibus **kwēis-* „worauf achten“ (Pokorny 636 et 637 s. v.) et **ais-* „wünschen, begehren, aufsuchen“ (ibid. 16) contaminatum videtur. Nam **ais-* adhuc in lat. *aeruscāre* „rogare“ viget. Eodem modo v. a. thiod. *eiscōn* „fragen, fordern“ hodie ab *h-* incipit et *heischen* dicitur, cum exemplum vocis *heißen* sequatur (ibid. 16 s. v. **ais-*).

sanies

Vocem Walde—Hofmann LEW s. v. ita interpretantur: „verdorbenes Blut, Wundjauche; Geifer, Gift; Saft der Purpurschnecke“. Quae si primitus *secretum* quodlibet designavit, ex eadem radice **sen-/sen-* derivata est atque lat. *sine*, got. *sundrō* „abgesondert...“, cymr. *gwahan* „getrennt...“, cf. Walde—Hofmann s. v., Pokorny II 494 s.